

Slovenski šolski muzej, Od mature do mature, Razstavni katalog št. 62, Ljubljana 1998, 205 strani

Razstavni katalog pod zaporedno številko 62 z naslovom *Od mature do mature* je izšel maja 1998. leta ob postavitvi istoimenske razstave v Slovenskem šolskem muzeju. Avtorica razstave in obenem tudi urednica kataloga je Mateja Ribarič. Odprtje razstave same se je časovno ujelo z razburljivim tempom predmaturitnega razpoloženja. Katalog po eni strani vsebinsko dopolnjuje razstavo, po drugi strani pa nam ponuja zanimivo branje osebnih doživetij in izkušenj v zvezi z maturo. V prvem delu kataloga so objavljeni znanstveni prispevki o zgodovinskem razvoju mature na Slovenskem od let 1849/50 do 1994/95. Mateja Ribarič razloži besedo gimnazija in oriše razvoj gimnazij na Slovenskem. Jože Ciperle predstavi maturitetne (zrelostne) izpite in spričevala v zgodovinskem razvoju, in sicer do leta 1918. Oris slovenske mature v jugoslovanski državi nadaljuje v svojih prispevkih Aleš Gabrič. Tatjana Hojan nam predstavi naše prve maturantke, Branko Šuštar pa zanimiv pogled na nekaj naslovov pisnih zrelostnih izkušenj (višjih tečajnih izpitov) na gimnazijah v letih 1876-1936. Da so bili rituali ob koncu šolanja navzoči že v 18. stoletju, nam v naslednjem prispevku pove Janez Bogataj in obenem opiše številne pojavnne oblike, povezane z maturitetnimi praznovanji v zadnjih 200 letih. Sergij Gabršček pa v svojem prispevku oriše priprave na maturo in ponovno uvedbo mature na Slovenskem v devetdesetih letih tega stoletja ter podaja zasnovo in cilje sodobne mature ter njeno strukturo. Pod naslovom *Urinki o maturi* so predstavljeni odlomki iz avtobiografij in biografij različnih slovenskih avtorjev in ti so hkrati tudi uvod k naslednjim prispevkom, v katerih so objavljeni spomini nekdanjih maturantov: Leona Štuklja, Ludvika Kovačiča, Pina Mlakarja, Marjana Dobovška, Radojke Vrančič, Cirila Cvetka, Vasilija Melika, Tatjane Hojan, Andreja Vovka, Bogdana Kolarja in Slavka Gabra.

Lično oblikovan, pregleden in zanimiv za branje je katalog lahko v ponos tako urednici Mateji Ribarič kot ustanovi sami: Slovenskemu šolskemu muzeju, ki letos praznuje 100. obletnico svoje ustanovitve.

Sonja Anžič

Cirkus v Ljubljani do 1. svetovne vojne. Razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana

Od avgusta do oktobra 1998 je bila v avli Zgodovinskega arhiva Ljubljana na ogled razstava z naslovom *Cirkus v Ljubljani do prve svetovne vojne*, ki sva jo pripravili skupaj z arhivistko Natašo Budna Kodrič. V njej sva obiskovalcem predstavili nekaj najlepših dopisov, plakatov in brošur, ki so jih ljub-

ljanskemu Magistratu pošiljali lastniki večjih in manjših cirkusov in zverinjakov. V spremnem tekstu in manjšem katalogu k razstavi je Nataša Budna Kodrič orisala krajšo zgodovino cirkusa, skupaj pa sva predstavili tudi lokacije, na katerih so cirkuški artisti skozi stoletja postavljali svoje šotore.

Med pomembnejšimi razstavljenimi dokumenti velja najprej omeniti dopis enega starejših in v tistem času največjih cirkusov na svetu, Barnum & Bailey, katerega dveh predstav leta 1901 se je udeležilo približno 30.000 ljudi. Predstavljeni so tudi dopisi in plakati cirkusov Lipót in Könyöt Brothers, ki sta bila v začetku del cirkusa Barnum & Bailey. Dopisi italijanskega cirkusa Sidoli, ki si je v začetku 20. stoletja pridobil romunsko "državljanstvo" in se preimenoval v Cirkus Roumain Royal, so eni tistih, ki se v gradivu mestnega Magistrata redno pojavljajo. Pogosti so tudi dopisi največjega avstro-ogrškega cirkusa Schmidt. Ameriški Buffalo Bill je v Ljubljano pisal v letih 1905 in 1906, potomec slavnega cirkusa Renz, Veliki cirkus bratov Villand pa leta 1908.

Od 90. let minulega stoletja je ljubljanska občina po zgledu drugih krajev začela pobirati rezervacijo za prostor in takso od uporabe mestnega zemljišča, zato je vsebina večine dopisov dokaj podobna. V njih največkrat direktorji cirkusov sporočajo želeni čas svojega prihoda, ki so ga mestne oblasti lahko potrdile ali pa tudi ne. Pogosto se je namreč zgodilo, da je bilo mesto že oddano drugemu interesentu, ki je v ta namen vplačal rezervacijo tudi pol leta vnaprej. V teh dopisih so direktorji večkrat navajali tudi velikost prostora, ki bi ga potrebovali za postavitev svojih šotorov, število nastopajočih artistov ter raznovrstnost živali, ki so jih gledalcem ponujali v ogled. Nekaj cirkuških direktorjev je k dopisu priložilo plakate in brošure. Pogosto je bila izražena tudi želja, da med njihovim nastopom v mestu ne bi bilo drugih cirkusov.

Vsi originali predstavljenih dokumentov so v Zgodovinskem arhivu Ljubljana shranjeni med gradivom fonda Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura (LJU 489, bivši Reg. 1.). Med policijskimi zadevami - tuji imetniki, dovoljenja za produkcije (registraturna oddelek VII/34) - jih najdemo za obdobje do leta 1900, med tedenskimi sejmi in pristojbinami za prostore (registraturna oddelek XV/7) do leta 1880. Za dve desetletji, od 1880 do 1900, pa so shranjene pod registraturno številko XV/8 (prav tako tedenski sejmi in pristojbine za prostore). V obdobju po letu 1900 se podatki o prošnjah in gostovanjih cirkusov v Ljubljani nahajajo med policijskimi zadevami - tuji imetniki, dovoljenja za produkcije - (registraturna oddelek VII/30) ter med tedenskimi sejmi in pristojbinami za prostore (registraturna oddelek XV/7).

Med omenjenim gradivom najdemo poleg predstavljenih dokumentov tudi dopise predstavnikov najrazličnejših drugih zabavišč. Za nastop v našem mestu so se tako zanimali tudi "muzeji" (potujoče razstave umetnin in drugih znamenitosti), "anatomski muzeji" (pokazali so človeško telo do najmanjših podrobnosti), "panoptikumi" (zgodovinsko-umetniške razstave voščenihi lutk, tudi v naravni velikosti, ki so pred-

stavljal znamenite ljudi in prizore), "mehanična (avtomatična) gledališča" oziroma "panorame" (preliniki kinematografov z zanimivo zbirko historičnih in potopisnih slik) in "živalska gledališča" (s predstavami psov, opic, koz in celo holih). Željo po nastopu so izrazili še "zamoreci" iz Alrike (skupine črncev, ki so prikazali svoj način življenja, oblačnja, vojskovanja in priprave hrane), nekaj lastnikov kinema-

tografov ter skupinice, ki so razkazovale velikane, pritlikavce, spačke in "volkodlake". Pogosto se pojavljajo tudi dopisi lastnikov tako imenovanih "carrousselov" (vrtiljakov), gugalnic, strelišč in toboganov.

Barbara Pešak-Mikec

Elvir Walter je s svojim orientalskim blodnjakom zabaval Ljubljunčane na mestnem travniku v Tivoliju. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Mesto Ljubljana, splošna mestna registratura